

Химическ промышленностин делгрлтиг, нег үлү синтетическ материалс

болн эн материалсас оln-амтнā некврин, оln-амтнā эдл-ахун

керглгч изделий гаргългыг түргдүлхин тускар

1958 джилин майин 6-д, КПСС-н ЦК-н Пленум деер үр Н. С. Хрущевин кесн доклад

(Саарандкнь. Эклцнь 97-ч номерт).

Социализмг шалгьад, теруна ил күчүрмүдиг нуугьад, социалистическ орн-нутгудин тускар оln-зун худл келад, олгā цагин капитализмг кеерүлдж сāах-рулхлāрн, худл социалистнр кбдлмшч классин революцион чидлг тахрад, классин ноолданд теруна күчлггнд боомтг болна, теругārн тегад капитализмд церглцхāнā.

Мана бшāтнр, цугтагыаснь икār, ганхн Коммунистическ парть болн Советск правительств оln-амтнā зовльн-джиргълд орлицд уга метār келцхāнā. Куунд тус күргдго, дала юм меддго, культурнь багы улс, тер тблādāн цивилизацин ачтусиг эс медцхādг, ке-сāахнд дурлдго, куунā эдлвр меддго улс гидж тедн мачиг тоолцхадг билā.

Советск оln-амтн, мана Коммунистическ парть бшāтнрин цуг эн хов-хууджар болн хорджд дāврлгг келгār учр авл уга алдр Ленинā заасн эврāннь хаалгār иткмлжтāгār уралан йовад йовна. Обществиг революционн кевār оньгдарулггнд, шин джиргъл тоскльгнд производствин шин эв-аргъ токтадж делгрүлггн, орн-нутгин материалн-техническ кбрнгийн ббдлт, орн-нутгин зун джилмүдин хоцрлтиг уруулггн—хамгин эрки болн йилггчг бāасиг Коммунистическ парть сāанār меддг билā. Иим лавга унн чик йовдлмудас, эврāннь орн-нутгтан йоста гидг эзн болгсн, шин джиргъл делдгч советск улс пугтан сургъмдж авцхасмн. Тедн медā бāадж збрц эдлврāн хасцхадж, цаг-зуур бийсинвн сā, бāах-бāадл хālāл уга, цугтагынь торг—күчн-чидлин болн цецгрлтин улнь болгч, оln-амтнā бāадл-джирггн улнь болгч эврāннь Тбрскнā ббдāн делгрлтā социалистическ экономик токталггнд түшүлдж болхмн гидж тоолцхасмн.

Мана күнд индустрий делгрүлггн цуг күч-кблсчнрин эрки килмджннь, āмн кергннь бāасмн. Бāадл-джиргъл энүг некджāхиг тедн медджālā. Улгурнь, урльн хаана Арāсāн цагт крестьянинн күн мбрāн āмд хадгълх килмдж хāагьад, бийн блсдж-түрдг билā, юнъгад гихлā, мбрнъ үкхлā крестьяна эдл-ахунь салврад тардж одх бāасмн.

Мана мбрмдн—дбнъгārн тууджлчг диллвр бāрсн, иргчдāн улм ик шинббдм авх социалистическ индустрий болджана, советск улс түүг медлā, медā чигн бāанā.

Хāру тосхльгна күчр-күнд цагт, промышленностин болн селāнā эдл-ахун күчтā тосхлт болдж йовх цагт советск патриотнр негдгч биш сорт хувцхунр, гос, дегд сāн бишār ишксн хувцхунр, кбвнъ тāvād хавсн, күлтс бмсād, ке-сāахнд дурта болдг болв чигн, бāахд сāн эвтā, бāахтā, культурн джиргълār бāахдāн дурта болв чигн, дав деер бāах бāа-

ддāн кеерүлл уга бāахлāн збв-шāрцхādг билā.

Социалистическ күчтā экономик токталггна эрки тор күнāхлārн парть болн правительств терунарн хамдан бāадл-джирггн кемджā бблүлхн тблād, мана орн-нутгт на-ук болн культур күцлтāгār делгрхин болн йоста кевār цецглхн тблād цугтагыньн келдг билā.

Социалистическ промышленностин күцлтсиг, кризис чигн, доргшан унхиг чигн меддго, теруна түргн болн зуран кемджāгār делгрлтин улд билн кбдлмшч классин аюльн болгч—кбдлмшч эс олдгиг оньдинд уга кеввдн, кесг арвн сай улс производствд орлицг тетквдн. Мбнъг бгд уга сургълъ сурдиг болн эмнүлдиг, пенс болн нань чигн госуларствас авдг мбнъг тоолхла, тер мет кбдлмшин бдр хасгдсиг тоолхла, кбдлмшчнрин лавта орунь, революцион бмнк цагин орула дунъцүлхлā, тавн холван дунъгā бсв.

Мана орн-нутгт селāнā эдл-ахуг социалистическ кевār оньгдарулсна ашд, крестьянствин күнд аюл болгч гууль-гуулгн, газр уга боллгн, даран-дарандан ургьц ургъл уга харгъллггн оньдинд уга келдв. Күч-кблсч крестьян улсин орунь, революцион бмнк цагин орула дунъцүлхлā, зургьган холван дунъгā бсв.

Мана орн-нутгт оln-амтнā бāадл-джирггн йрсиг иткүлд герлчгд тоотинь негнъ—āмтнā хорвр багьрлгн болн ут насллгн болджана. СССР-т хорлггн, революцион бмнк цагин хорврла дунъцүлхлā, дбрвн холван, тер тоод бичкн куукдин хорвр зургьган холван үлү хасгдв. Хаана Арāсād хорлггн США-д, Англьд, Германияд дорхнъ хойр холван үлү ик билā. Ода хорвр СССР-т нарт делкād хамгин багъ. Дундин ут насллгн, революцион бмнк Арāсāн дундин ут насллгнла дунъцүлхлā, манд хойр холван үлү иквл.

Амтн бāадг гермүд элвджүлдж ясерулин тускар мана орн-нутгт, нег үлү сүл цагт, ик кбдлмш келджд йовна. Зуг сүл дбрвн джилин эргид балгьсар болн кбдлмшч поселксар ут тоолан 150 гар сай квадратн метр агьута, āмтн бāадг гермүд тосхгдв. Эн цагин эргид селāн газрар хойр дундур сай гермүд тосхгдв. Дбрвн джилин эргид балгьсар болн кбдлмшч поселксар, хбрн хойр джилд—1918 джилās авн 1939 джил күртл—тосхгдсн āмтн бāадг гермүдāн ик гермүд тосхгдн гидг эн болджана. Тингв чигн, āмтн бāадг герин туск тор—хамгин хурц тор болдж улдждāн. Эн тоотиг тоолад парть болн правительств, күч-кблсчирт бāах гер эс күртдиг уга кехин тблād, ббрхн 10-12 джилин эргид āмтн бāах гермүд бāрлггнā эдлв ик программ темдгджд авб.

Эн программ куцālггн—āмтн бāадг гермүдин тормүдиг күццднъ хагьлггн болдж гарчаш, болв эн гермүдиг хува-

дг „карточн системг“ уга келггн болн бāаг гермүдār āмтнā некврин ханъгьалггн боллдж гарчана.

Амтн бāадг гермүд тосхльгār партин болн правительствин темдггсн программ дийлвртāгār күцāгдждāхиг болн эн программ улм ахр болзгт күцāгдхиг одахн тосхлар болсн цуг союзн совещань үзүлв.

Культурин тосхлтин халхар Советск Союзин күцлтс беркик. Наукин, техникин болн культурин делгрлтд бāрсн алдр ик күцлтсиг нам капиталистическ, мана сā хāацхādго орн-нутгудин āмтс чигн ола нуудж чадджахш. Олгā цагин наукин болн техникин шин халхар болн эрки участксар бāрсн дийлврāрн атомн энерг олзлггārн, реактивн самолетс болн йиртмдж хоорнд нисдг баллистическ ракет тосхльгна халхар бāрсн дийлврāрн Советск орн-нутг цуг нарт делкād алътрүлв. Зуг мана социалистическ орн-нутг Газрин искусственн дахуль түрүн болджд кедж гаргьад, теругārн күцлтāгār космост тāvсн—мана социалистическ орн-нутг наука болн техник шин цагин эргц секв.

Советск орн-нутгин күрсн ббдмсин кемдждāн тинм. Тинм ббдāн кемдждāн күрч ббдлхн тблād бинд гражданск дāнā болн интервенцин цагин хамлрдж-куурлт болн харгьнлггнāс авн эдл-ахуг хāрү тосхльгна хаалгār дамджд, тавад джилмүдин зуран цагин делдлггнā кбдлмшин хаалгār дамджд, Тбрскāн харсльгнā дāнā күчр-күнд шүүврār болн теруна күнд ашар дам-

джд, ик күчр-күнд хаалгār йовджд гатлдж гарх збвтā болвдн. Эн тууджлчг ик хаалггн цуг девснъгār мана оln-амтн эврāннь алдр күслāн күцāхн тблā ноолданд ббдāн серл, дунъцүлгдшго теслт, дийлгдшго залу-збрмг, хасгдшго ухан-седкл үзүлв. Оln-āмтнд шавхгдшго уулдāч чидл социализм я г д ж орулдгин, даджрачнрас, куунā цус шимāчнрās, куунā шим-шүүс уугьад хара бāацхādг улсас цеврдсн тууджлчг газр деер ямаран түргār оln делгрлджāхн тускар эн келдждāн.

Күнд промышленностин бдгā цагин делгрлт, тер мет наукин болн техникин халхд бāрсн күцлтс—күчтā индустрийд түшād, теруна цаарандк делгрлт харшл уга, оln-āмтнā эдлврин эд-тавр гаргългнā делгрлтиг улм икār түргдүлх, тер дотр ббрхн джилмүдин эргид āмтсин некврин күцл теткдг болдгар гос болн кенчр эд икār гаргьх аргь учрадждана.

Оln-āмтнā эдлврт кергтā эд-тавр гаргългыг збвārт икдүлхн тблād селāнā эдл-ахугьас ордж ирлггнъ оньдинд бсād йовдг натуральн сырье олзлггнла зерглдүлдж, химическ сырьегьас искусственн болн синтетическ материалмуд түргār делгрүлдж гаргьхмн.

Оln-āмтнā эдлврин эд-тавр гаргьхн болн оln-āмтнā эдл-ахун неквр ханъгьахн тблāв синтетическ материалмудин күчтā промышленность ахр цагин болзгт, тосххн эрkd мана оньгиг химическ промышленностин делгрлтүр тусках кергтā.

II.

Оln-āмтнā эдл-ахуд химическ промышленностин чинрин болн энунā цаарандк делгрлтин тускар

Уурмүд!

Мана цагт химическ промышленность орн-нутгин экономикин делгрлтд, оln-āмтнā эдл-ахун ямаран чигн āнъгин делгрлтдулм ик чинр зуугьад йовна.

Революцион бмнк Арāсād йоста химическ промышленность уга била. Цбн тоота, техническ улдсн предприятсьн газадин капиталин гарт бāасн, орн-нутг химическ ик производств бурдāхн тблā сырьен дала āдл кбръгтā бāасн болв чигн, тедн газадин орн-нутгудас зббдг сырьен кемджд хālādж кбдлджāсмн, алдр орс ученый М. В. Ломоносов улинъ тāvсн тбрскн химическ наук болхла, маш ббдм кемдждāн бāасмн. Оччта сāн орс химикүд Д. И. Менделеев, А. М. Бутлеров болн талдан кесг химикүд, орсин бāагтā, делкāн химическ наукиг байджасин оln меднā.

Орсин нүурлгч ученс тбрскн химическ промышленность делгрүлггнā эрки чинринъ меддждāсн. „Арāсāн иргчнъ промышленн делгрлтā шахмр залгьддатань магьд уга“—гидж Д. И. Менделеев бичлā. Эн иигджд лавлдж бичлā: „Орн-

нутгин промышленн бслтнь, цогц махмудин бслт мет, теткмдж угагār, энунā цогцнъ болджд мбчмүдин бслт угагār чикār бсджд делгрдж чадшго юмн, химическ заводмуд болхла, делгүлāн промышленн бслтин маш чинртā мбчмүдн болджана. Химическ промышленностин делгрлт—промышленностин талдан кесг āнъгс бргджулггнā темдгнъ, эвнъ болдг“ (Соч., 21 том, 31 халх, 19 том, 789—790 халхс).

Химическ промышленность, орн-нутгиг индустриализировать кех цагт Советск Союзд шинāс бурдāгдсн мана күнд индустрин тоод орна.

Мана орн-нутгт социализм тосхльгна гунухани зурадиглхлārн В. И. Ленин 1918 джилн бийднъ иигджд бичлā: „Күч-кблснā ашинъ ббдлүлггн, цугтагыаснь түрүн болдж, ик индустрин материалн улин тетклггиг некнā: түлā, тбмр гаргългыг, маши келггн, химическ промышленность делгрүлггиг некнā“ (Соч., 27 том, 228 халх). Арāсāг электрифицировать келггнā ленинск зурад химическ промышленностин збвār бслт хālāгдждālā.

Орн-нутгиг индустриализовать келггнā хаалгь темдгджд күцāхлārн, парть Ленинā эн зааврар гардвр кедждāсн. Түрүн гавал джилмүдин эргид СССР-г бгдā цагин күчтā химическ промышленность бурдāгдсн бāасмн. Дунъцхд, 10 джилин эргид химическ 70 предприятий бурдāгдлā, тер тоод „Апатий“ гилг уулин химическ комбинат, Березниковский, Горловский, Сталиногорский, Воскресенский, Невский, Константиновский азотн болн суперфосфатн заводмуд, Соликамский, Калийный болн Ярославск резино-асбестовый комбинатс мет, тинм талдан чигн ик комбинатс болн заводмуд тосхгдла.

Азотн болн анилино-ширин промышленность шинāс бурдāгдлā, искусственн волокно, пластическ масс, химическ талдан чигн продуктс гаргългн бурдāгдв: синтетическ каучук гаргълггн—ахр болзгт советск химикүдин эрки күцлнъ болджд гарсн, Советск Союзд синтетическ каучук гаргълггн, икār делгрсн химическ промышленностгā Германас болн США-с ик эртār бурдāгдсн. Химическ промышленностин эврā сырьен кбрън бурдāлггār ик гидг кбдлмш келдлā.

Түрүн тавад джилмүдин зурас дийлвртāгār күцāснā ашд химическ промышленность оln-āмтнā эдл-ахун нүурлгч āнъгсн негнднъ хуврсн, химическ продукт гаргълггн 1940 джилд, 1928 джиллā дунъцүлхлā, 15 холван икдсн.

Гитлеровск Германа итклāн барсн дāврлггн—химин делгрлтд ик гидг оньг бгдсн гурвдгч тавн джилā зура күцālггнд таслвр гаргьсн.

Химическ промышленность, советск оln-āмтн Тбрскāн харсльгна Алдр дāнд дийлвр теткхднъ ик гидг нильчāн үзүлсн, энунд тегад химическ промышленность бурдāлггнā болн делгрүлггнā туск мана партин политикин чикнъ нег үлү меддгсн.

Дāн химическ промышленностд агьу ик гару үзүлсн. Орн-нутгин химическ предприятсьн уулдждāсн цуг производствнн чидлин ик зунъ эдлврās гарад эвдрсн.

Дāнā хббтк джилмүдт химическ промышленностиг шинāс токталггār болн цаарандн делгрүлггār ик гидг кбдлмш келдлā. 1957 джилд химическ промышленностин цуг продукцин кемдждāн, дāнā бмнк, 1940 джиллā дунъцүлхлā, 5 холван бссмн. Кемрдждāн 1913 джиллнлā дунъцүлхлā, эн бслт 112 холван болхмн.

Одгā цагт Советск Союз химическ продукт гаргълггār делкād, США-н дарунъ, хойрдч орм элждāн. Химическ промышленностин делгрлтин йовударн мана орн-нутг промышленн тустан бсджд-бргдсн капиталистическ орн-нутгудас давна. 1956 джилд (Саарандкнь 3-ч халхд).

(Экльн 2-4 халх).

химическ продукц гаргългн, 1937 д жиллэ дүнцүлхлэ, СССР-т 7 холван икдсн, США-д болхла—4,1 холван, Англэд—3 холван, Франц—2,3 холван, Герман Федеративн Республик—2,1 холван икдсн.

Химическ продукц гаргългн бодм кемдхн күүгдсн болв чигн, оln-амтнй эдл-ахун некврнг эн продукцин кесг зүсэ ода деерн татугъар хань багдн.

Бидн искусствени болн синтетическ волокно, пластическ массадн синтетическ талдан материалс гаргългъарн капиталистическ зärm орн-нутгудас збвэр удлдж йовнавдн. Тнигэд, искусствени болн синтетическ волокно гаргългъар СССР делкэд зуг зургъадгч орм, пластическ масс гаргългъар—тавдгч орм эздлжана.

Советск Союз синтетическ каучукин төрснй болдгнй заагдла. Болв мана химическ промышленностин гардачр, синтетическ каучукин промышленностиг хотин зүүтэ сырөгъас экономическ арвн, хотин зү уга сырөд (нефтин газ) эркн оруулгъиг икәр орагъж медснй ашд, синтетическ каучук гаргългъна кемджэ арнй бидн бдгй цагт США-с удлвдн, тним болв чигн, капиталистическ наадк орн-нутгудас, тедниг хамдж негдүлсн бийн, ик холд даванвлн.

Сул цаг күртл химическ шин производств делгрүллгнд збвтэ онг тавгддхсн уга гидж келх кергтэ, энүнд түрүн болдж химическ промышленностин Министерств болн мана зуран органс гемтэ.

Промышленностин эн аныгсин делгрлгт удлгнэ нег учрн—химическ промышленностин Министерств болн нефтяной промышленностин урдк Министерств, синтетическ материалс гаргългн тлэ кимд сн сырө гидж—нефть дахдж гард болн газрин брин газиг эс үнлгн болджана. Нефть эд-бод кедг заводсин газ олзлгнэ улд бички химическ предприятъ тосхгдхасмн зурагъар халгддхасмн, эн газмудин тонь ик эс болв чигн, энүн чинр-зүсн, эд-бод кеддхх нефтпродуктин зүснй дахдж сольгднэ, эннй тегэд химическ производствн кбдлмшиг кучрдүлнэ. Нефть дахдж гард газин улд кучтэ нефтехимическ предприятъ тосхгддхасмн биш.

Химическ болн нефтяной промышленностин гардачр нефть эд-бод кедг заводсар гард газин тонн болгн деерас зүткдлэ, нефть дахдж гард улм үнтэ кесг миллиард кубическ метр газ шатагддхасиг үзэд-медэ байдж, тбртн авлго бйасмн. Эдн чимэд келхд Гоголин Плюшкиниг дурагъад, тасрха цаас хармна байдж, ова бвс болн гуйр, неквр эд болн цемг үмкәрүлдж үрэдхасн олд медгднэ бийш.

Химическ промышленностин Министерствин удан цагт байдлж күүдх йовсн техническ джгър политик мана орн-нутгт синтетическ материалс

гаргългъ делгрүллгнй бәр-лжасмн.

Зуран органс болн химическ промышленностин Министерств, капиталн тавцин мбнган дегл татугъар эдл-дхсн бийн, химическ промышленностин шин аныгс делгрүллгнд болм чигй капитальн тавцин мбнг гаргъл-джасмн биш.

Маши келгнй промышленностин гаргългт химическ оборуовань эвранный техническ кемдхнэ чинрәрнй зärm саамдан газалин орн-нутгудин сн гисн кецэс үлдсн.

Синтетическ материалсин халхд научн-шиндлгнэ кбдлмш бурдлгнд збвэр дутудунд байдлгн—химическ промышленностин шин аныгсин делгрлгт хоцрлгнэ бас нег гол учрн болджана.

Химическ промышленностиг болн, нег улү, синтетическ материалсин промышленностиг йоста түргн йовудар делгрүлхн тлэ эн дутудундсиг шуялтта кевәр уурулх кергтэ.

Уурмуд! Химическ промышленностин делгрлгит түргн йовудар эркн кехмн гидж КПСС-н XX хург медлэ. Кунд индустрт болн цуг промышленностиг делгрүллгнд күүгдсн дилврмудин ашд химическ промышленностиг темдгтгәр цаарандн ббдүлхн тлэ эркн кергтэ таалнй учрагдсн.

СССР-н Госплана диглсн тоогъар 1965 джилд аммиак, каустическ сод, кальцинированн сод, күкрин кислота болн автоши гаргългнй 1958 джилд гаргългдсн кемдхнэс 2 холван, синтетическ каучук—2,5 холванас улүгәр гаргългъ икдүллгн темдлгддхнэ. Минеральн удобрений гаргългнй збвар икдүллгн бас халгддхнэ. Химическ промышленностин делгрлгитн төрмүд цуг аныгсәрн болн зүсәрн оln-амтнй эдл-ахун 1959—1965 джилмудин зура батлгннла залгддүлдж халгддх хажлгдхмн.

Химическ промышленностин делгрлгитн цуг ик төрмүдас искусствени болн синтетическ волокно, пластическ масс болн синтетическ талдан материалмуд гаргългъ делгрүллгнй болн эн материалсас оln-амтнй некврн, дакад промышленностин керглгчин изделий гаргългъна туск тбронц чинр зүүдхнэ.

Синтетическ материалмуд гаргългнд юнъгад тним чинр бгддхнэ? Юнъгад гихлэ, уурмуд, эн материалмуд гаргългнй түргәр делгрүллгн—оln-амтнй эдлврн эд-тавр гаргългъ икдүлхн тлэ немр агъу-ик сырөн кбрнй учра эв-арг манд бгхмн, эн сырөг селәнэ эдл-ахун сырөета зерглүлдж эдлгн, ббрхн джилмудин эргцд оln-амтнд кергтэ эдин, хувцнэ болн умсх-зүүхн туск керглгчиг букланд теткхмн. Синтетическ материалсин чинрн—производительн чидлин делгрлгитн бдгй цагин кемдхнэ эн материалмуд техническ цаарандн шинрлгнэ, оln-амтнй эдл-ахун цуг халхсар оlnа күч-кблснэ ашнэ збвэр бслгнэ эркн факторнй болдгт байд-мн.

Ода, ахр болзгт химическ промышленностиг түргәр делгрүллгъ теткдж, полимерс гаргългъар кучтэ промышленност бурдх—хамгин эркн төрмүдин негнй болгч, хооран саагдшг тбр тавгддхнэ. Эн тбр бдгй цагин байдл агъу-ик государствени болн политическ чинр зүүдхнэ.

Полимеры гитгэд юн бол-длахмб? Полимер—ббдм молекулярн органическ хань-цан болджана. Тним ханьцан үүдлгнэ процессинь 100 джил шаху хооран, мана төрснй орсин алдр химик А. М. Бутлеров сексн. Болв эн секвр кесг джилн ут-туршарт кергт олзлгддхасн уга. Нам терүнэс давларн—кесг химическ процессәр „осмоленъ“ гидж нердгдлг полимер үүдлггн химикүдин тлэ кишг уга юмнд тоолгдгт бйасмн. Улгүрн, кокс гаргългъна цагт гард чолун нүүрснэ смолла коксохимикүд удан цагт зурулхд зовчхала. Эн смолан ханьцан болн эднйг йилгългнэ эннй медгдх күртл смола производствин йоста шархд тоолгддхасмн. Ода чолун нүүрснэ смолгъас пластмассин, ширлгнэ, фармацевтическ промышленностин болн канькисн уяртэ юмс гаргългн тлэ хамгин үнтэ гидг сырө авднэ. Смолас авч болх эн продуктин уннй коксин үнлэ айл болдгиг келхлэ, тер медгддхнэ. Тним улгүрмүд техникнн тууджас багъ бишәр келдж болхмн. Оln медгд вольфрам гидг металл, энүг секснэ хбдн, 100 джилн эргц шахуд эдлгдлго, рудсар наалдсн хорлтта ханьцанд тоолгдгт билэ. Вольфрамта рудас металл хайлгнл, металл гарлгн багърдг билэ: вольфрам металлг илджх болдж медгддхлэ. „Вольфрам“ гидг нерн „чонин кбсн“, „чонин шлак“ гидж нер зүүдх айстан келгддххш. Ода болхла, вольфрам угагъар йилгългн хату болд болн электрическ прибормуд гаргълг болш уга. Иим байдл нег цагт никель мет тним үнтэ металлн туст чигн гарсн бйасмн.

Нефть эд-бод кедг промышленностин делгрлгитн экләр бензин бас телү метәр керг уга ханьд тоолгдгт билэ. Полимерн материалмуд үүдлгнэ процессинь медж залгддасад, кергтэ чинртэ продукт авхин тлэ кесг джилмүд некгдсн. Эн халхинь күүцврмүд—ода полимерс гаргългн промышленностин эркн аныгн болдгт авч ирсн.

Минь одахн күртл эн материалсин кесгиг сольврн, чинр уга күш, хойрдгч сортин продукт гидг халгд бргнәр тархадсн бйасмн. Болв үнднэс авад халгдлэ, бдгй цагин пластическ масс болн полимерн материалс—куш биш, зугл ббдм чинртэ, үнтэ материалмуд болджана. Эн материалмуд кесг саамдан эвранный ид-чинрәрн, „батари“ гийгнэри, кимдәрн эртәр медгдсн газрин брин материалмудас болн металлмудас холд деер болна.

Улгүрн тлэ, синтетическ волокно авад халгд. Эн волокно эвранный ид-чинрәрн, бнъг-зүсәрн, эдлврн чинрәрн оln-амтнй эдлврн эд-тавр

гаргългн тлэ кергтэ сырөн шин аныгсн болджана. Синтетическ материалмудас уйгдсн меховой издельс, деер умсдг хувцн, неквр изделий, умсх-зүүх оln-амтнд йирин сырөгъас кегдсн изделэс багъ бишәр таасгддх эдлгдхмн. Дакад эн издельс йирин сырөгъас кегдсн издельсас кимд болхмн, эннй тегэд оln-амтнд унврта болхмн. Улгүрн, каракул хурсхәр кесн чиктэ махлан ун 367 арслн болна, искусствени каракуляс кесн чиктэ махла болхла уннй 60 арслн болхмн; белн арсн девл 1600 арслн шаху үнтэ, эвранный бнъг-зүсәрн болн батари йирин арсн девлэс дугт уга искусствени арсар кегдсн девлин ун болхла, кирцхд 1000 арслн болхмн; шинлнй белдгдсн арсар кегдсн куукд куунэ меховой пальтон ун 4000 шаху арслн болна, искусствени мехәр кегдсн куукд куунэ пальтон ун кирцхд 1000 арслн болхмн.

Синтетическ волокно, батари медгдгт йирин волокногъас, тер дотр йирин торгънас, збвэр давна. Эн волокно йирин торгълнэ айләр чиг авчларн, батан геехс гидж келдж болхмн. Эн волокнос тним чинртэ уригар ббмс, дотр хувц, неквр изделий, деер хувц гаргългнд улм бргәр эдлгднэ.

Лавсан типин волокно йилгългн сн эдлврн болн техническ чинртэ. Эн волокнос йир батари болн эднйгәрн йилгългнэ. Эвранный бнъгәрн эн волокнос нооснла айл, энүнлэ амрар семргднэ. Эн волокногъас кегдсн эдг үмгдхш, эртәр кегдсн экүрн нам норсн бийнй билрхш, тним эдәр кегдсн костюм илвр керглхш.

Синтетическ волокно техникд чигн багъ биш эркн чинртэ. Тнигэд, кбвнъгин эс гидж вискозин зүүтэ утцна ормд капроновый кордар белдгдсн шин каучук гаргългнй 15 процент хасн деерн, шинини цергллгнэ болзгннй 30—40 процент ббдүлнэ.

Капрон, лавсан мет тним волокнос техникд, тер дотр электропромышленностыд бргәр олзлгднэ. Эдн приводной бусмүд, транспортерн лентс, шининь техническ эд гаргългн тлэ болн талдан чигн кергт олзлгднэ. Синтетическ волокно гаргългнд оlnа күч-кблснэ гару збвәр багъар некгдгиг келх кергтэ.

Тним кевәр, искусствени болн синтетическ волокнос гаргългнй бргнәр делгрүллгн—оln зүсн хувц кехин тлэ болн оln-амтнй эдлврн болн, бас телү мет промышленнй керглгнн оln-зүсн издельс кехин тлэ кергтэ кимд, ббдм чинртэ, бнъгәрн сәәхн болн бат эд гаргълг авч эв-арг бгхмн.

Синтетическ материалмудин талдан зүсн—пластическ масс авад халгд.

Пластическ массин эркн чинр-йилгългн—эн масс цуг металлмудас гийгн болдгт байдмн. Пластическ масс дундлад алюминас хойр холван, болдас 5-8 холван гийгн болна. Тним болв чигн, кесг пластикүд батари кесг маркин болдас давна, нам танкин бронь, ра-

кетн двигатель боли самолет келгнд эдлдж болхмн. Пластмассин зärm зүсн холдхснас 10 холван гийгн болн дакад термо-звукоизоляциянн чинртэ, эннй тегэд самолет келгнд болн автомобиль гаргългнд маш үнтэ.

Зärm пластическ масс машид келгнд йилгългн үнтэ-чинртэ. Пластмассас кегдсн подшипникүд тос керглхш, шестерк болхла, йилгългн батари, кблхларн а угагългн йилгългнэ. Автомобиль келгнд синтетическ материалмуд ик эртас нааран олзлгдэ, энүг угагълг бдгй цагин типин автомобиль кехәр сандж болш уга.

Синтетическ материалмуд эдлдж болш уга промышленностин аныгнн нер заадж келхд кучр. Пластмасс эдлгн—оlnа күч-кблснэ ашиг збвәр икдүлэ, продукцин үннй багърулад, машидин цергллгнэ болзгннй ббдүлэ, материалн агъу-ик кбрнй арвлх эв-арг бгчнэ.

Иим зärm улгүрмүд эн. Олгэд бурхин тлэ пластмассас кегдсн материал бнъг-зүсәрн чигн, батари чигн йирин сырөгъас кегдсн материалас дутхш, энүн уннй болхла, текстилас кегдсн материалн үнэс хойр холван багъ, булгварин үнэс багъ гихдән 8 холван багъ болна.

Пластмассас холодильникүдин, телевизормудин, пылесосмудин, юм угъалгнэ машидин корпусмуд, спортивн зер-зи, наадлгнэ наадгъас, сав-санъх, бурлгнэ болн ораллгнэ материалмуд, галантерейн оln зүсн юмс болн нань чигн кесг бдг-эдин зүүтэ юмс кегднэ.

Пластмассас кегдсн бочкс, контейнерс, суулгъс, цистернс иим сн чинртэ: эдн ширлгъ керглхш, зеврхш, үнәрн эдм металлическэс збвәр кимд болн гийгн болна.

Хот-хоолин промышленностыд оралгнэ пленк эдлгн хот-хоолиг киртлгнэс харад, гүүлгнэ культуриг ббдүлх деерн, хот-хоолин эдлврн чинринь сәәрүлнэ. Улгүрн, тним пленкар орагдсн бдмс, сенрн кесг хонгин ут-туршарт хадгълнэ.

Бидн тним кевәр синтетическ смолаг болн пластическ массиг олзлад, оln-амтнй эдлврн дала айл тоота сн-сәәхн болн оln зүсн эд-тавр кедж чадхвдн. Дакад эдн чинрн йирин сырөгъас кегдсн эд-таврн чинрәс деешн болад, уннй болхла збвәр багъ болхмн. Тнигхлэг оln-амтн эн эд-таврн улм кимдәр хулддж авчхмн.

Тосхлгд, нег улү амтн байдг гермүдин тосхлгд синтетическ материалмуд олзлхд ик гидг хаалгъ сексгддхнэ. Химическ сырөгъас линолеум, линкруст, ббдм чинртэ лак, шир, бнъгглгнэ, бурлгнэ болн изоляциянн шин зүсн материалмуд, бдг-эд келгн амтн байдг гермүдин тосхлгн чинринь ббдүлэ, уннй багърулх эв-арг бгхмн.

Хамгин оln зүсн халхсар технич делгрлгн эдлгдг материалмудт шин неквр гаргълна. Кемрдхн зуг орчлнъгин продукт олзлхд эн некврнй харүлдж болш уга.

(Цаарандкн 4-ч халх).

ЎР Н. С. ХРУЩЕВИН ДОКЛАДИН ЦААРАНДКНЬ

(Эклиць 3-ч халх).

Эн учрар хамгин шин тех-
мкин бдгә цагин нәрн тбр-
муд хөгьллгьиг металл чиг-
ги, газрин брин талдан чиги
материалмуд уга чинртә син-
тетическ материалмуд угагьар
уньг-утхарн тоолхла, кедж
болшго.

Синтетическ смолаг болн
пластическ массиг кабелин
изоляция кедж олзлгьн—дегц-
днь хар хоргьлдж, праж болн
каучук сольх аргь бгчәнә.
Дакад терунд изоляционн чир-
вирь сәарәд, проводкнь гонь-
гьрджәнә. Оньгтә металлмуд
сольллгьн бас экономическ
эркн чинртә.

Машид келгьнә, нег улү
автомобиль келгьнә тблә бол-
дин сольврт пластическ мате-
риалсас штампс болн инстру-
ментс белдгьн ик чинртә,
энь тегад нәрн штампс бел-
длгьнә цагиг 2-3 холван хасх,
нәрн бишинь—8-10 холван
хасх аргь бгәд, эдиги белдгь-
гьнд кертгә кбдлшин кемд-
жәг 5-6 холван багьрулхмн.
Автомобиль келгьнд пластмас-
сас кедгсн штампс эдлгьн—
нег маркин машид гаргьлгьнас
талдан маркин машид гаргьлгь-
нд орлгьиг ахр болзгт кех
эв бас бгхмн.

Шахтн оли зүсн оборудо-
ваньс болн инструменгс белд-
хин тблә пластическ материал-
муд орулдж эдлгьн сән олз-
оршта. Нуурснә промышлен-
ностьд ш а х т н вагонеткин
кузов гаргьлгьнд шин пла-
стикүд олзлгьн пергллгьнә
болзгинь 2 холван бблүләд,
вагонеткин чивхинь збвәр багь-
рулна, шахтн батлврин болд
тулврин сольлгьн болхла, батл-
врин элементсн чивхинь 4
холван багьрулад, цергллгьнә
болзгинь збвәр уттахд, куч-
кблснә гаруг багьлх эв-аргь
бгнә.

Синтетическ материалмуд
самолет келгьнд эрки йилгьән
нильчән уәулнә. Энүг иим ул-
гүрмүдәс үздж болхмн. Пас-
сажирск реактивн самолет
келгьнд пластическ массас кед-
гсн кесг арви миньгьн аьгьс,
органическ шил, резин олзл-
гьна. Деер нислгьнә бәәдлд
әәгьәс хурдар нислгь самолет
келгьнд пластмассас кеддг
мел шин типин издөлс некгд-
нә. Кабинә тблә термостойкий
чинртә хамхрдго шил, даву
китнәс болн даву халунас
хальчлх аргьтә күчтә тепло-
изолятормуд кертлгьнә.

Машид келгьнд механическ
бат чинртә болн тосна болн
нефтепродуктин уәлдврин урш-
тар хату чинрән геедго синте-
тическ шин материалмуд ору-
лдж эдлгьн—пластическ мас-
сас машинә букл узел белдәд,
бньгтә металлмудин гаруг зб-
вәр хасх эв-аргь бгхмн. Ма-
шид келгьнд нег тонн пласти-
ческ мөссар дундләд гурви
тонн шаху бньгтә металл сольх
аргь бгхмн.

Нефтин промышленностьд
нефть болн нефтепродукт гул-
гьн тблә стекловолокнистый
трубас бргәр эдлгьлхмн, юнь-
гад гихлә металлческ трубас
кесг саамдан тургәр идгәд
әдвәрәс гарна. Бат стеклово-

локнистый пластическ материа-
лас кедгсн трубас олзлгьн
икәр әрвлх аргь бас бгхмн.

Селәнә эдл-ахун оли зүсн
аьгьсәр пластическ масс болн
энуән кеддг издөлий эдл-
лгьн ик чинртә болхмн.

Цуг эн хамг, оли әмтнә бсдж
йовх неквриг ханьгьахин тб-
лә болн бас тингьд оли-әмтнә
эдл-ахун оли-зүсн аьгьсәр тех-
ническ шинрлтиг теткхин тб-
лә олзлгьн искусствени болн
синтетическ волоконд, пласти-
ческ масс болн синтетическ
талдан материалмуд ямаран
күчтә эв-аргь бәәхин тускар
келджәнә.

Уурмуд! КПСС-н XX-ч хург
болсн цагс нааран химическ
промышленностин делгрлгт зб-
вәр уралан йовв. Ода бидн
промышленностин эн аьгьиг,
нег улү синтетическ материал-
муд гаргьлгьиг улм хурдар
делгрүлдж чадхьдн, манд энү-
нә тблә цуг кучлгьән эрки
тәвх кертгә.

Химическ промышленностиг
тургәр делгрүлгьгәр тәвгдсн
төрмүдиг дилвртәгьгәр хагь-
лхин тблә эрки кертгә таалнь
бәәнү аль угай? Энүнә тблә
цуг эрки кертгә тоотнь бәәхн
лакта.

Советск Союз сырьен агьу-
ик булгта, химическ промышлен-
ностиг кертгә оборудован-
ярнь агьс аргьтә машид
келгьнә күчтә промышлен-
ностьтә, дакад гольдгьн—бид-
н, техническ ямаран чиги тбр
харьлх медрл-чидлгә чадмг
кбдлшчирин оли тоота
кадрмүдтә, инженермүдтә бол-
н учен улста бәәнәвдн.

Химическ промышленностиг
тургәр делгрүлгьгәр темдлг-
гдсн зура күчәхин тблә экл-
цин кимд сырье икәр некгд-
хмн. Мана орн-нутг нефтин
болн газрин брин газин, фос-
форитин, күкрин, калийн дав-
сна дала әдл кбрнәтә бәәнә.
Энүнә тблә коксохимическ
производствин продуктс, мод-
на шаг-бог болн сырьен тал-
дан кесг зүс бргәр олзлдж
болхмн.

Мана орн-нутг нефтин болн
газрин брин секгәд белдгдсн
кбрнәгәрн делкәд турун орм-
син негинь, эдлврт белдгдәд
уга кбрнәгәрн турун орминь
эзджәнә.

Зулг сүл джилмүдин эргид
геологс Российск Федерацин
газрин агьуд—Татард, Баш-
кирд, Куйбышевск, Саратовск
болн Сталинградск областсәр
болн бас тингьд Украинск,
Узбекск, Азербайджанск болн
талдан республиксәр ик гидт
нефтьтә болн газта шин газр-
муд шиндждж хәләчхәв.

1958 джилд нефть гардг мана
газрмудар 9 миллиард гар куб-
ческ метр дахуль газ авд-
хмн, энь йилгьән унтә сырье
болджана. Тим тоота эн га-
зас: 400 миньгьн тонн шаху
полиэтилен кедж гаргьдж бол-
хмн, эс гидж нидин джилд
США-д энүг гаргьснас кирцхд
күс-дундур холван икәр, эс
гидж Англ болн Западн Гер-
мань хокурн энүг гаргьснас
кирцхд дбрви холванас икәр,
500 миньгь гар тонн синтети-
ческ каучук кедж гаргьдж
болхмн.

Партин Центральн Комитет
нефтин болн газин промыш-
ленностиг тургәр делгрүлгь-
нә хаалгьд орсьн олид мелд-
нә биший. Оли-әмтнә эдл-ахун
цаарандн делгрүлгьнә зурад
ббрхн 15 джилин эргид нефть
гаргьлгьиг 3,5--4 холван ик-
дулхәр, газрин брин газиг бол-
хла—13-15 холван икдулхәр
парть болн правительств ур-
даснь хәләджәнә. Эньн оли-
әмтнә эдл-ахун тблә ик олзта-
гьгар, орн-нутгин туләнә балан-
сиг уньгарнь сәәрүләд, хими-
ческ кесг производств бргәр
делгрүлхин тблә сырьен кем-
джән уга кбрнә иднь учрах
эв-аргь бгхмн.

Улгүрнь, нигдг тоолгдв,
джилдән 700 миньгьн тонн
удобрений гаргьх чидлгә азотн
удобрений гаргьлгьна завод
тосхлгьнд коксин ормд сырье
кедж, газрин брин газ олзл-
лгьн—капитальн тәвчин мбнь-
гиг 400 сай шаху арслнь багь-
рулна. Эн мбньгн 350 миньгьн
тонн азотн удобрень гаргьх
чидлгә завод тосхк курьхмн.

Эн учрар, газрин брин газиг
химическ продукт кедж эд-
бод келгьиг цааранднь збвәр
икдулх эрки кертгә.

Нефтин дахуль газ эзн би-
шәр олзлгьна гидж онц-тем-
длх кертгә. Синтетическ про-
дуктс гаргьхин тблә сул цаг
куртл дахуль газ йир багь
кемджәтәгьгәр олзлгьджала.
Эднә збвәр хувнь тулән гидж
эдлгьнә, энүнә унтә компонент-
ннь авдхш, газин 40 процент
куртлнь болхла, ямаран чиги
олз угагьар нефтепромыслсәр
шатагьна.

1965 джилд химическ про-
дуктс гаргьхин тблә дахуль
газас 2,5 сай гар тонн шал-
дрнь углеводород олзлгьн
темдлгьдджәнә. Кемрджән эн
газин ормд хот-хоолин зуфүтә
сырье олзлсн болхла, 300 сай
гар пуд буудя, эс гидж 13 сай

тонн боднц кертлгьд бәәсн.

Химическ промышленностиг
делгрүлхин тблә минеральн
сырьен элвг кбрнә бас олзлгь
збвтә: фосфорит, күкр, калийн
давсна, апатит, сульфат натрий,
поварени давсна болн газрин
брин талдан чиги кертгә сырье.
Эн зүсн кбрнәгьин тускар иим
тоогьас медж болхмн: мана
орн-нутгт шиндждждж хә-
ләгдсн фосфатн рудин кбрнә-
гнь 3 миллиард тонн болна,
цуг делкән (СССР угагьар)
кбрнә болхла 6 миллиард тонн
болна. Поварени давсна болн
сульфат натрин кбрнә кесг
арви миллиард тонн тоолгьна.
Манд, удобрень болн хими-
ческ кесг продуктс гаргьхин
тблә унтә гидт сырье болдг
калийн давсна болн күкрин
кбрнә бас элвгәр бәәнә. Ка-
лийн давсна болн күкрин кб-
рнәгәр мана орн-нутг делкәд
негдгч орм эздлжәнә.

Аш сүүлднь манд химическ
продуктс гаргьхин тблә бас
олзлж болх модна болн мод
эд-бод кедг промышленностин
болн селәнә эдл-ахун произ-
водствин ик гидт шаг-бог
бәәнә. Бас тедү метәр хулсн
бргәр олзлгьн эртәс хәләгд-
жәнә.

Тим кевәр, ббрхн джилмү-
дин эргид химическ шин про-
дуктс гаргьлгь бргәр бурдәх
эв-аргь бгх кимд сырьен кем-
джән уга кбрнәтәвдн.

Синтетическ материалмуд
гаргьлгьиг делгрүлгьн—оли-
әмтнә эдл-ахун техническ шин-
рлгт, куч-кблсчирин бәәдл-
джиргьл цааранднь бблхд
дбнъ-тус болгч, мана орн-нут-
гин экономическ делгрлгтд
эрки маш чинртә мел шин
йовуд болджана.

Тим учр деерәс чиги Ком-
мунистическ партин Центральн
Комитет промышленностин эн
аьгьиг тургәр делгрүлгьнд
тим ик чинр бгчәнә.

III.

1958-1965 джилмүдт синтетическ материалмуд болн терүнәс кедг изделий гаргьлгьиг бргджүлгьнә эрки-гол төрмүд

Уурмуд! 1958—1965 джил-
мүдт оли әмтсин некврмүд ха-
нъгьахин тбләд болн промыш-
ленностин керглгь ханьгьа-
хин тбләд искусствени болн
синтетическ волокно кедж гар-
гьлгьиг, пластическ массиг
болн синтетическ нань чиги
материалмуд болн теднәс кедг
издөлс кедж гаргьлгьиг брг-
джүлхн тускар КПСС-н ЦК-н
Президиумин даалгьврар тог-
таврин проект белдгдв.

Искусствени болн синтети-
ческ волокно орцулгьиг
тоод авад, тедү мет бас оли
әмтсин икәр эдлгд нань чиги
эд-тавр элвгәр кедж гаргьл-
гьиг збвәр элвджүлгьн тог-
таврин проект хәләгдджәнә.

Селәнә эдл-ахугьас нату-
ральн сырье тасрхан угагьар
ордж ирлгьн бсджәхәс иштә-
гьгәр болн синтетическ мате-
риалмудин агьу-ик күчтә про-
мышленностьс делгрджәх уч-
рар, 1965 джил күртл әмн
болгьна тоод 56 метр эд-тавр
курдгь кедж гаргьлгьна төр-
мүд тәвгдджәнә. Эн, 8 джилин
эргид—1958 джиләс авн 1965

джил күртл—цуг эдиг орцу-
лад, трикотажн эд-таврин тб-
ләд кертгә полотно орцулад,
әмн болгьна тоод 17 метр бс-
хмн, урднь, 44 джилин тур-
шарт (1913 джиләс авн 1957
джил күртл) әмн болгьна
тоод цуг эд гаргьлгьна бслт
20 метр болсн.

Шеемг эд кедж гаргьлгьн—
1957 джил 282 сай метрәс
1965 джил күртл 500 сай метр
кедж гаргьхмн гидж темдлг-
гьдджәнә. 1957 джил Америкн
Соединенн Штатсар 267 сай
метр минь тим эд кедж гар-
гьдгьсиг сандж медхмн.

Торгьн эд некдж гаргьлгьн
збвәр икдджәнә, 1965 джил
күртл тим эд кедж гаргьл-
гьн 1 миллиард 485 сай метр
болхмн, тернь 1957 джил кедж
гаргьсн эдәр болхнь 1,9 хол-
ван ик. Костюм кедг штапельн
эд кедж гаргьлгьн 4,2 холван
бсджәхиг бас тоолх кертгә.

Искусствени болн синтети-
ческ волокно орцулад хлоп-
чатобумажн эд кедж гаргьл-
гьн эн цагин эргид 6 холван
бсх збвтә, тегәд 480 сай метр

болхмн, ташр тингьләрн, ко-
стюм кедг эд кедж гаргьлгь-
на кемджән 1957 джилнәр
дуньцулхлә 10 холван бсхмн.

Искусствени волокно ор-
цулгьгьтагьар деер бсдг болн
лотр бсдг хуви-хунр келг эд
кедж гаргьлгьн збвәр бсхмн.
Цуг эд кедж гаргьлгьн 1965
джил 940 сай тоота болхмн,
талданар келхлә, 1957 джилнд
дорхнь 2 холван ик болхмн,
тингьләрн, искусствени волок-
но орцулгьгьтагьар трикотаж
кедж гаргьлгьн 9 холванас
чиги давугьар бсхмн.

1957 джил 315 сай гөс
кедж гаргьсн болхла, 1965
джил 515 сай пар келх болдж
темдлгьдджәнә, эс гидж 1,6
холван икдулгьдхмн. Тингь-
ләрн искусствени булгьгар ор-
цулгьгьтагьар гөс кедж гар-
гьлгьн 2,3 холван икдулгьд-
хмн, тегәд 93 сай пар болхмн.
Эн немдж кедг гөс кедж гар-
гьхин тбләд йосн малин арсар
кедг булгьгар авхин эрки бойр
дундур шаху сай бол мал болн
дбрви сай гаха болн уурмг
малмуд алх кертгә билә.

Синтетическ волокно гар-
гьлгьиг збвәр икдулгьн ис-
кусствени отхта хурск гаргьл-
гьиг бргәр делгрүлдж ббрдәх
аргь бгхмн. Искусствени отх-
та хурск кедж гаргьлгьн 14
холван икдхмн, тегәд 5 сай
кватратн метр болхмн, тернь
тегәд дуньхд 30 сай отхта
йосн хурсклә әдлдджәнә.

Синтетическ материалмуд
гер зуурин болн эдл-ахун
зүфүтә издөлс икәр кедж гар-
гьлгь бурдәх аргь бгх, ул-
гүрнь, столин буркә, плаш-
муд, эдл-ахун сав-сәнхәс, га-
лантерейн, эд-таврин ора-
нань чиги хамг кертгә тоот-
сиг бргәр делгрүлх аргь бг-
хмн.

Синтетическ материалмуд
эд-бод келгьнә некврмүдлә
ирлүлдж, технологическ шин
процесс гаргьлгьгар инженер-
мүд, техникүд, текстилн болн
гинги промышленностин цуг
кбдләчир икәр кбдлх кертгә
болджана.

Химическ промышленность
делгрүлгьн синтетическ
спирт, каучук болн нефтяной
сырьегьас угадг средствс, те-
дниг хот-хоолин сырьегьгар
кедгин орчд газрин брин га-
зас угадг средствс кедж гар-
гьхиг икдулх аргь бгх.

Савнь келхәрн, әмтн эдлг
тос-ббк орцулгьиг сольлгьн
ик чинртә болджана. Тос-ббк
сольлгьна болн синтетическ
угадг средствс кедж гаргьгар
темдлсн программиг керт-
гьн 1965 джил багь гихдән
әмтн эдлг 400 миньгьн тонн
тос манд сулдхд бгхмн.

Каучук болн нань чиги тех-
ническ юмсуд кедж гаргьл-
гьнд орлцдг этиловый спирт
келгьнд манад ода бийнь хот-
хоолин сырьес икәр гаргьл-
гьна. 1957 джил минь эн кертг
буудян дуньгәр тоолхла 1 сай
700 миньгь гар тонн хот-хоо-
лин сырье гаргьдла. Кемр-
джән эн буудяг малмуд борд-
лгьнд бгдгсн болхла, 350 ми-
нъгьн тонн шаху немүд мах
авч болхмн билә.

(Цаарандкнь барлгьдхми).

Редакторин орчд Б. Б. ДОРДЖИЕВ.